

farium dicitur, quia est de observantia evangelicæ legis ad salutem necessaria. Non est tamen votum proprie dictum, ut supra indicavimus. Votum *liberum* illud est quod sponte edit de re non necessaria ad salutem, ut servare castitatem; aut, si necessaria res est, & ex precepto præscripta, libere votens ad illam se obstringit novo vinculo voti, quod potest esse omittit.

VII. Rursum votum aliud est *commune*, aliud *particulare*. Aliqui, ut Bonacina, commune votum appellat quod a communitate, vel ab omnibus editur; particulare autem quod quisque pro arbitrio emittit. At communiter Auctores votum commune idem ac necessarium, & particulare idem ac liberum esse docent: & est vera opinio.

VIII. Votum *reale* est illud quo externa res aliqua Deo offertur; *personale* quo actio, vel commissio ad personam attingens obligatur; *mixtum*, quo utrumque promittitur, nempe & res externa, puta elemosyna, & actio votentem afficiens, ut peregrinatio, ieiunium simul cum elemosyna. Ita omnes. Similiter omnes asserunt; votum *adfirmativum* esse illud quo spondetur quidquam positivum faciendum, v. g. elemosynam; *negativum*, quo aliquid negativum, ut abstinentia a carnibus, a ludo, a peccato promittitur.

IX. Votum *perpetuum* illud est quod durat usque ad mortem votentis; ut est votum erogandi elemosynam singulis mensibus per totam vitam; & illud dicitur *perpetuum* respectu vinculi obligationis afficientis votentem. Potest autem alio modo esse perpe-

tuum, scilicet ex parte materiae post mortem votentis duraturum; ut est votum edificandi cenobium, aut nosocomium, in quopetuo alantur Religiosi, vel pauperes agrotantes. Dicit etiam solet votum *perpetuum per se*, quando nimirum fuerit absolute prolatum; & perpetuas ex natura rei intelligatur; ut dum quis vover castitatem, Religionem &c. quia est nihil perpetuitatis habetur præsum; tamen iuxta communem sensum *per se* intelligitur perpetuas. Vocatur vero perpetuum *per accidens*, quando suapte natura hanc perpetuitatem non præfert; sed ex intentione, aut verbis votentis colligenda est; ut votum ieiunandi, elemosynam erogandi &c. *Temporaneum* dicitur quod ad certum definitum tempus durat; puta votum ieiunandi semel in hebdomada per annum unum. Omnia communissima sunt.

X. Vota *reservata* ea dicuntur in quibus Prælati immediati & inferiores facultate dispensandi carent; sed talis potestas Prælati superiori dumtaxat reservatur: non *reservata* dicuntur illa quorum relaxatio Prælati immediatis etiam, ac inferioribus competit. Votum *expressum*, & *formale* est quod conceptis verborum formulis editur: *tacitum*, vel *virtuale*, seu *implicitum* illud est quod non verbis expressis emittitur, sed ex aliis arguitur, quando nempe peragitur aliquid cui votum afficitum est; ut est castitatis votum, quod Subdiaconi Ecclesiæ catholice emittunt sacros ordines suscipientes. *Publicum* vocatur quod fit palam; *occultum* quod fit secreto. Hæc omnia facilia, & communia sunt penes omnes.

DISSERTATIO II.

QUANTA SIT VOTI OBLIGATIO. DE VOTO DUBIO, INDETERMINATO, METU, VEL ERRORE EXTORTO, CONDITIONALI, ET PÆNALI.

GRAVES occurrunt in hac dissertatione quam aggredior, difficultates excutienda: & quod non leve facessit negotium, in aliquibus maioris momenti adversus plurimos novos Casuistas pugnandum erit. Stabant tamen a nobis antiquitas, & ratio, ut confidimus: quamquam plurimæ tractanda quæstiones non antiquæ, sed novæ sint, Patribus incognita; & utilior esset earamdem ignoratio quam notitia. Ceterum, ut lector nosset in promptu habeat quæstiones quæ tractari ab aliis solent, idcirco operæ pretium indicavi easdem discutere.

CAPUT I.

Obligatio voti exponitur, Cuiusnam vietivis sit, religionis, an alterius. Datur ne materia parvitas; & an hæc obligatio ad alios transire valeat.

I. Veritas fidei est, votum obligationem inducere, ut votens, id quod promissit, exequatur. Id perspicue præfcribitur Deus xxxiii. *Quoniam votum voveris Domine Deus tuo, non tardabis reddere: quia requirit illud Dominus Deus tuus: & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.* Quod confirmat D. Th. 2. 2. q. lxxxviii. art. 3. in IV. dist. xxxviii. q. 1. art. 3. q. 1. & quodlib. lxx. art. 12. *Maxime obligatur homo ad hoc quod implet vota Deo facta: hoc enim pertinet ad fidelitatem quam homo debet Deo. Fraus autem voti est quedam infidelitatis species. Unde Salomon rationem assignat, quare sint vota reddenda: quia displicet Deo infidelis promissio.* Hæc obligatio suapte natura gravis est, euidemque transgressio ex genere suo peccatum mortale est: etenim inquit D. Th. in IV. loc. cit. *Qui votum vite factum præmittit, mortaliter peccat: quia fidem quam fiduciam res clarior habet.*

II. Quæritur I. An voti obligatio pertineat ad virtutem fidelitatis, & religionis; an etiam ad illam virtutem ad quam attingit materia promissa? Resp. Primo certum est obligationem voti pertinere ad virtutem religionis, seu fidelitatis: quia votum est actus religionis, quo Deo cultus lætæ exhibetur.

III. Obiicit. Fidelitas erga homines non obligat sub mortali. Ergo, si votum ad virtutem fidelitatis pertinet, non sub mortali, sub lub veniali obligabit. Respondetur, utique fidelitatem in promissionibus factis, & ab alio non acceptis, non obligare sub mortali, quia hæc fidelitas sistit intra suos limites veracitatis. At fidelitas quæ in obligatione votorum elucet, est Deo per virtutem religionis consecrata; religio autem sub mortali obligat: ideo dispar est ratio.

IV. Distandum penes Auctores est, utrum hæc voti obligatio non modo ad religionem pertineat, verum etiam ad illam ipsam virtutem ad quam spectat res voto promissa. E. g. vovisti ieiunare, & ieiunium frangis: peccas neadversus religionem, voti obligationem frangendo, & simul adversus virtutem temperantiae? Prima, & vera sententia negat, obligationem voti ad utramque virtutem pertinere: quoniam qui opus consilii, seu super-

erogationis vover, non aliam sibi imponit obligationem quam illam quæ ex promissione Deo facta oritur. Hæc autem obligatio, tota quanta est, a virtute oritur religionis, & fidelitatis. Nec enim vovens novam sibi addicere temperantiae legem præter illam quæ limites præscribit cibi, & potus, intendit; quamquam ex affectu ad temperantiam, quam sibi proficuum, & Deo gratam reputat, voveat tale ieiunium. Id evidens satis excommuni voventium sensu. Nulla igitur obligatio est in voto spehans ad aliam virtutem præter religionis, & fidelitatis obligationem.

V. Contraria sententia defendit, præfatam obligationem voti pertinere cum ad religionem, tum ad virtutem illam ad quam reducitur res promissa; ita ut frangens votum ieiunii duo peccata committat, alterum contra religionem, alterum contra virtutem temperantiae. Salmant. *ibid.* xvii. cap. 1. *prop.* 4. §. 1. n. 102. pro hæc opinione citant Valentianum 2. 2. *disp.* vi. q. vi. *punct.* 3. q. 1. *concl.* 3. Sayrum *Lib. VI. c. vi. n. 8.* Salmant. *Lib. IV. cap. xi. n. 6.* Bonaciam *disp.* iv. *punct.* 5. §. 4. n. xi. At revera Sanchez, & Bonacina absolute hæc opinionem non docent; sed solum contendunt quod, quando vovens intendit res obligare ex peculiari retinenda, illius virtutis ad quam voti materia spectat, in hæc hypothell vovens duo peccata admittet: scilicet, quando absolute voveret sine hæc expressa intentione, & sine peculiari affectu ad præfatam materiam. Et certe, si vovens expresse intendet hæc duplicem obligationem sibi imponere, duo peccata committeret votum frangendo, unum contra votum, alterum contra virtutem, cuius obligationem sibi servandam assumpsit ex debito. Nec video cur Salmanticensis negent, posse voventem sibi actum temperantiae sub gravi culpa contra talem virtutem servandam imponere; ita ut actum illam omittens & contra votum, & contra eandem virtutem peccet. Sicut enim ad aliquod opus supererogationis exequendum potest homo per votum sibi gravi culpa se obligare; ita potest sub gravi culpa se obligare ad excurrendum ad eundem aliquid temperantiae. Neque hoc est pervertere rerum naturas. Rerum nature subsistentium in genere moris humane deliberationi in his in quibus non apparet aliqua repugnancia; quemadmodum hæc nulla profus apparet. Nonne siquidem datur præceptum ieiunii obligans sub mortali? Cur nequit Christianus tale ieiunium præceptum sibi ipsi imponere sponte sua, & libera voluntate? Atque

in hypothefi qua aliquis exprefse talem fubiret gravem obligationem, & huic obligationi votum adiceret, nemo certe negaverit eum in cafu transgressionis duplex flagitium perpeturum, faltem ex conscientia erronea. Verum, hoc verbali diffidio miffo,

VI. Prima lententia vera eft; illamque defendunt Caietanus 2. 2. *quæft.* lxxxvii. *art.* 5. *dub. ult.* Suarez *Lib. V. c. 111. num.* 3. Caltopalau *diff. 1. punct.* 11. n. 8. Trullench. *Lib. II. c. 1. dub.* 12. n. 23. Immo hanc eandem lententiam tuentur Sanchez, & Bonacina, quoties vovens exprefse non intendat affumere duplicem obligationem.

VII. Obiicies pro citata contraria opinione. Votum lex privata quamdam eft; & vovens legislator fui turis eft. Sed legislator præcipiens alicuius virtutis, puta temperantiam, obligat præcepto illius virtutis. Ergo idem de voto. Nonne violans ieiunium votum fimul infidelis eft, & intemperans, ficuti & calliditas voti transgressor? Idque confirmatur. Nonne transgressor voti altringitur in confeffione voti materiam manifeftare? Hoc communiter docent Theologi. Porro, fi folus infidelitatis peccatum adverfus religionem in transgressionem contingeret, fatis efferet dicere in confeffione: *Peccavi contra votum in materia gravi*: quin opus foret materiam voti explicare. Resp. Votum eft lex privata, qua vovens fibi onus imponit aliquid efficiendum. Quare id quod primo & per le vovens fpectat, eft obligare feipfum ad offerendum medio voto cultum Deo, exequendo hanc vel illam actionem, quam iam fupponit honeftam voti materiam. At lex imponit neceffitatem in materia quam prædicat, feu reddit materiam neceffariam, eamque in vii virtutis orbe, ut ita dicam, & fphæra relinquunt, & media tali materiei honeftate homines fubditos virtuosè efficere contendit. Limites temperantiam ab ipfa natura præfcripti funt. Lex qua vult homines virtute temperantiam præditos, conftituit neceffitatem temperantiam: & hoc eft quod lex per le fpectat. Ceterum qui ieiunium voto Deo dicat, fupate natura, & per le non respicit, feu non intendit addere neceffitatem honeftatis materiei, fubdicendi voto; fed fuppofta honeftate illius materiei, eam affumit tanquam inftrumtum, quo Deo cultum exhibeat: & hoc eft quod votum per le fpectat. Si concedatur quod violans ieiunium fimul etiam temperantiam violet, non inferitur peccare contra virtutem temperantiam letaliter, fed folum venialiter; quemadmodum peccat qui obftitit votis

non efferet. Ceterum mihi haud difplicet lententia P. Suarez *Lib. V. c. 111. n. 12.* & Caltopalau *punct.* 11. n. 9. qui docent, poffe quempiam votum ieiunii transgredi, quin liuites tranfilat temperantiam. Ad ultimum multi Auctores respondent, non teneri ad manifeftandam materiam voto fubiectam; fed latius efferre manifeftare transgressionem voti in materia gravi: de quo lege Sanchez. *Lib. V. c. XI. n. 24.* Nos vero dicimus, neceffariam efferre confeffionem circumftantiarum que peccatum aggravant, ut fuo loco oftendemus, faltem ut minifter prudens iudicium neceffitatis medicinæ applicandæ effermate valeat.

VIII. Quæft. II. *Maiores ne meritis fit opus aliquod voti lege fibi exequendum sumere, an sine voto?* Resp. Adfirmanter refpondet Angelicus Doctor 2. 2. *quæ.* lxxxviii. *art.* 6. & III. *cont.* *Gen.* c. cxxviii. & alibi. Plures promittunt rationes, quarum tres hic indicabo. I. Actus fublimioris virtutis laudabilior, atque excellentior eft. Opus quod vi voti fit, a virtute religionis proficifcitur. Ergo, fi cetera paria funt, maioris meriti eft. II. Qui opus ex voto peragit, maior minus Deo offert quam qui fine voto idem opus efficit ad Dei gloriam: qui enim votum fibi imponit, Deo libertatem fuam dicat, atque arctiori vinculo Deo le altringit. Quam rationem fenfibilem reddit hoc fimilitudine. Qui arborem fimul cum fructibus donat, plus donat quam qui folos fructus tributer. Pariter qui voto libertatem fuam, fimulque votum Deo confecrat, Deo plus offert quam qui folos plantas, libertatis licet, fructus daret. Hinc eft quod qui facit opus ex voto, duo implet confilia, alterum operis, alterum voti, quod etiam fub confilio cadit. III. Opus voti lege factum proficifcitur ex voluntate magis firmata in bono. Ergo opus illud maiore firmitate bonitate: firmitas namque maior in bono magis caeleftis felicitatis perpetuae firmitudini accedit.

IX. Si ergo voti naturam, & meritum, fi utilitatem quam ex voto capimus, ferio confideremus, neceffario debemus inferre id quod *loc. cit.* ex 2. 2. *art.* 5. docet Angelicus, nempe expediens admodum efferre vota Deo dicere: quia maxime expedit nobis operari ex voluntate in bono firmata, & excellentiora munera Deo offerre. Nonnullas fibi opponit difficultates ipfemet Angelicus.

X. Obiicies. Non expedit frequenter iurare: ergo neque frequenter vovere. Ideo enim frequens iuratio verita eft, quia fecum profan-

fanationem divini nominis defert, & periculum perituri; fed idem in voto periculum timendum eft: ergo &c. Resp. Difcrimen affignat ipfe D. Thomas *quæ.* lxxxix. *art.* 5. Iuramentum iufte medicinae fimilium, quo humana fragilitati fubfidium feratur; nec iuramentum fupate natura, & neceffitate feclula, bonum eft: divini namque nominis vitupatio folus neceffitate fit licita. Contra, votum genere fuo bonum eft, & eo melius, quo magis liberum a quacumque neceffitate. Quapropter non eft expeclanda quæpiam neceffitas, ut eundem fiat ufus, fed absolute, & quaque indigentia feclula, Deo offerri valeat. Dum iuramento utimur, Dei nomine, feu maiestate, & reverentia utimur. Dum vovemus, non Deo utimur, fed Deo cultum, & reverentiam exhibemus. Et quamquam etiam in iuramento cultus Dei emittit; nihilominus tunc folus Deus honoratur, cum urgente neceffitate illius nomen affumitur ad veritatis confirmationem. Quare fine hac neceffitate non colitur, fed profanatur divina maiestas.

XI. Ad id quod additur de violationis periculo, refpondet idem Angelicus *quæft.* lxxxviii. *art.* 4. ad 2. divinitus more fuo. Duplex nempe periculum diftinguit: unum quod ex natura ipfius facti, alterum quod ex culpa hominis oritur. Exemplum primi eft. Si pons fit ruinofus, tranfitus vitandus eft: quia ex tali periculo periculum imminet. Exemplum vero fecondi eft, fi pons folidus fit, ac firmus, & homo per illius extrema latera tranfire velit: quia tunc periculum non ex ponte, fed ex ipfo homine proficifcitur. Votum igitur fuper firmo voluntatis propofito colendi Deum fundatur; quin firmat in bono voluntatem ipfam. Totum autem periculum violationis non ex voto, fed ex hominis culpa procedit. Sermo eft enim de voto prudenti, quod homo divino fretus auxilio emittit, quodve fervaturum fe confidit, gratia Dei optulante. Non quodvis ergo periculum fortitum retrahere nos debet ab opere; alioquin nunquam ingredi cymbam, vel navim, nunquam equum ascendere deberemus.

XII. Quæft. III. *An parvitas materiei in voto detur?* Resp. Voti obligationem fupate natura gravem efferre, & fub mortali, iam dictum eft. Illius transgressionem levem fieri poffe ex imperfecta deliberatione, ex animi fubreptione, nemo eft qui inficietur. Ex hoc enim capite lex quæque leviter violari poffet. Difficultas in hoc vertitur, fieri ne poffit levius eiuſmodi transgreffio voti ex ipfius ma-

teriei parvitate; quemadmodum furtum ex levi ablatione rei alienæ leve crimen evadit. Materiei parvitas, aut gravitas non fumitur femper ex ipfa re que promittitur, fed etiam ex ipfis circumftantiis, poffiffimum ex fine. Nam ipfe materia poffet efferre levem, fe ipfa, & gravis ratione finis, ut in libro de legibus dicitur.

XIII. Quæ communia funt premitto. Si materia parva tota & integra voti materies non fit, fed partialis; puta, voti recitare Roſarium integrum, & omittri unam decadem; tunc transgreffio levius eft ratione parvitas materiei, que comparata ad totum levius in communi exiftimatione reputatur. Non eft autem audiendus P. Claudius La-Croix qui *Lib. III. part. 1. n. 148.* nimis laxè contendit, integrum Roſarium omittere levem efferre materiam; quamvis poſtea adfirmet peccatum mortaliter eum ponentem qui totum Roſarium omitteret in ſatisfactionem a Confefſario impoſitum. Cuius rei dipare hoc modo rationem affignat: quia recitatio Roſarii a Confefſario taxata, imponitur per modum penæ: & cum valde penofum fit recitare totum Roſarium, eadem materia gravis reputatur. Per votum vero exhibetur cultus Deo, qui non videtur efferre notabilis in recitatione Roſarii. Eadem recitatio, ut a miniſtro ſacro impoſita, efferre gravis, quia penalis; ut vero ſanctificata per votum, evadit levius? Lepida ſane hæc ratiocinandi methodus, que paſſim in Caluſtiſti quibufdam occurrit. Immo recitatio per votum ſanctificata gravior, & ſublimior evadit: quoniam a nobiliori virtute elicitur. Laudat La-Croix pro fe Tamburinum *Lib. I. Decal. c. 1. §. 3. n. 21.* Sed Tamburinus oppoſitum aperte docet ibi. En illius verba. „Voviſti coronam B. Virginis ſex decennariis conſtantem: duo decennaria comparatione dicte coronæ cum ſint tertia pars, videntur non modica materia; tertia at quia ad finem intentum, ideſt ad cultum Virginis, id modice nocet, ſicetæ, ra quatuor decennaria recitentur, *tenentæ, etiam duo tantum omittere.*“ La-Croix præter Tamburinum laudat etiam Sporæ, diſcipulum Tamburini. Sed Sporæ de more Tamburini doctrinam tranſcribit, ut videre efferre *traſſ. 1. c. v. §. 4. num. 30.* Hinc collige neceffitatem legendi Auctores in fonte. Difficultas ergo efferre de materia integra voti.

XIV. Quæſt. IV. *An transgreffio voti fit mortalis, quando tota illius materia, licet absolute parva, omititur?* Resp. Sententiam adfirmantem docet Caietanus 2. 2. *quæ.* lxxxix. *art.*

art. 7. dub. 1. Armilla verb. l. ut. n. 12. Tabiena verb. Iurare qu. x. Toledus Lib. IV. c. xvii. tutorem eam appellat Corduba qu. clxxxiii. Ratio est, quia transgressio voti suapte natura gravis est. Quare, cum deliberato animo violatur, integram promissam materiam omitto, est completa transgressio, atque adeo mortalis. Hæc ratio non multum urget: quia plura sunt præcepta iuris naturalis, & divini, quæ suapte natura obligant sub mortali; & tamen transgressio deliberata, & completa in levi materia, puta in furto unius oboli, venialis est. Aliam rationem prodant sumptam a paritate iuramenti promissorii, cuius violatio etiam in materia levi gravis est, & nunquam levis. Verum neque hæc ratio omnino convincit. Primum quia alia est voti, alia iuramenti natura; nam iuramentum in invocatione divini nominis ad confirmationem veritatis firmiter fit. Porro gravis iniuria Deo irrogatur, quoties in confirmationem falsitatis invocatur. Secundo quia circa iuramenta habetur principium certum, & firmum in peritio assertorio, quod in omnium sententia grave peccatum est, sic Ecclesia ipsa definitæ adversus mollioris doctrine patronos. Ex quo principio valide, ut mihi videtur, arguitur ad evincendum, peritium quoque promissorium mortale semper esse, ut nos infra probabimus. Simile autem stabile fundamentum in voto non habemus. Quare sententia quæ defendit, quodlibet peritium, sive assertorium, sive promissorium, esse peccatum mortale, mihi probabilior, & vera est; hæc vero de voto ambigua.

XV. Contraria sententia communior est, quam defendunt Sotus Lib. VII. q. 11. art. 1. Navarrus Sum. l. 7. cap. XII. Henriquez Lib. V. cap. xx. n. 4. Argon. 2. 2. q. lxxxviii. art. 3. dub. 1. Azorius Lib. XII. cap. xv. q. 9. Ioannes a S. Thoma 2. 2. q. lxxxviii. art. 8. concl. 1. Trullench. Lib. II. cap. 11. dub. 22. n. 5. Suarez Lib. V. cap. vi. n. 9. Sanchez Lib. IV. cap. xii. n. 5. Bonacina disp. 1v. puncti. 5. §. 4. n. 3. Palus tract. xv. disp. 1. puncti. 11. n. 6. Sponer tract. 111. in II. Decal. cap. 11. sec. 3. n. 82. La-Croix Lib. III. par. 1. n. 448. Marin tract. ix. disp. 111. sect. 111. n. 10. Diana coordinatus Tom. VIII. tract. iv. resol. iv. Ledelma Tom. II. tract. x. cap. 111. dub. 1. Antoine tract. de vir. cap. 111. q. iv. Wigandt tract. x. exam. 3. n. 3. ubi sustinet peritium promissorium grave esse, & discrimen assignat eius a voto, Paulus a Lughno tract. iv. differ. 11. art. 2. quar. 3.

Felix Potesas Tom. I. par. 11. n. 1820. Salm. tract. xvii. cap. 1. v. 117. aliene plures. Ratio istius sententiæ obvia est. Votum, ut sæpius dictum est, lex est privata, quæ ad omnium aliarum legum similitudinem obligat iuxta gravitatem materiæ; alia autem leges in materia levi levitertantum obligant; idem ergo de voto dicendum est. Et hoc confirmatur ex paritate materiæ partialis, cuius omisio levis est, quia levem irrogat irreverentiam Deo. Ergo, cum tota voti materia levis sit, omisio pariter illius levis erit.

XVI. Hæc secunda sententia mihi tum ob rationem, tum ob auctoritatem vera videtur, si absolute accipiatur. Id solum addere liceat, hoc vix in praxi locum habere. Quoniam communiter homines, dum votum edunt, quidquam in communi exultatione grave Deo offerunt tum ob finem, tum ob ipsius voti dignitatem. Quis enim prudens serio, & deliberato animo votum ederet recitandi unicum *Pater, & Ave, aut terram bis osculandi*, aut quid simile? Certe homines communiter materiam gravem voto dignam Deo spondent. Si enim quampiam puderet vel ipsi hominibus in aliqua dignitate constituitur levissima offerre manuscula, nisi necessitas, aut paupertas in aliquo casu ad id urgeret; quanto magis homines pudet optet talia Deo vota nuncupare, quorum materia adeo parva sit, ut omisio, sive voti violatio, levis posset existimari? Quod confirmari valet insuper ex communi principio legis, quæ suapte natura graviter obligat. Quemadmodum enim nullus legislator legem aliquam condit in sola levi materia: sic nullus votens, & communiter loquendo, votum edit cuius materia fit indeque levis. Quare in praxi vix occurrerit casus in quo quis absque gravi culpa voti alicuius observantiam omittat. Quandoquidem, quamvis materia voti levis appareat, ratione tamen finis intenti a votente gravis erit semper. V. g. voti illi recitare unum *Pater, & Ave* quoties ad id eandem gravissimam intentionem, quia devotionem habet expertus cum medio efficacæ, ne tentationi succumbas. Tunc ratione istius finis, si quædie omittes præfate precis recitationem, a culpa gravi non auderem te eximere: quod forte nec citati Auctores negarent, eo quod talis materia ob finis circumstantiam gravis evadit. Simile quippiam habetur in omnibus votis quorum materia absolute inspecta levis apparer. Omnis enim qui prudenter vovet, id præstat aliquo gravi rationis momen-

to ductus; & consequenter res promissa, fin in se, in fine saltem gravis erit. Admissa autem hypothesi, quod voti materia est undequaque levis; tunc concederem etiam transgressionem voti levem futuram. Sed hoc vix unquam in praxi occurrere insinuo: quod ideo repeti, ut minister penitentiae cautus sit, & providus, seduloque perpendat non tantum levitatem materiæ, sed finis potissimum gravitatem.

XVII. Quæst. V. An votens possit graviter se obligare in materia levi, aut leviter in materia gravi? Resp. Ad primam quod attinet partem, quando materia omni ex parte levis est, communis opinio asserit, non posse votentem, etiam si vellet, sese obligare sub culpa gravi. Quoniam nec legislator ullus potest in materia omnino levi sub gravi culpa subditos obligare: quia eimodii voluntas iniqua esset, & contra naturæ ordinem, ut communiter Theologi docent. Ergo nec votens, privatus utique fidei legislator, id præstare valebit. Et hæc, inquam, sententia communissima est. Sotus Lib. VII. q. 11. art. 1. Petrus Ledelma Tom. II. tract. x. cap. 111. dub. 2. Sanchez Lib. I. de matr. disp. 1x. n. 6. Diana coord. Tom. VIII. resol. 12. Valquez 1. 2. Tom. II. disp. clviii. cap. iv. n. 34. Raphael de la Torre q. lxxxviii. art. 5. disp. vi. n. 4. Montelinos 1. 2. de leg. disp. xxxii. q. ix. n. 159. Pontius Lib. XII. de spons. cap. 11. n. 12. Martinez de Prado Tom. II. cap. xxxi. quæst. 1v. §. 2. num. 8. Valquez 1. 2. disp. clviii. Wigandt tract. x. exam. 3. num. 32. resol. 4.

XIX. Secunda sententia sustinet, posse votentem pro arbitrio in materia gravi sub culpa levi se obligare. Probant primo D. Th. auctoritate, qui ait 2. 2. q. lxxxviii. art. 10. *Ille qui vovet, statim sibi legem*. Sed lex, quantumvis in gravi materia præcipiat aliquid, potest ex intentione legislatoris leviter solum obligare. Idem ergo & de voto dicendum. Quod insuper ex eodem D. Thoma confirmatur. Siquidem loc. cit. art. 3. ad 3. inquit: *Obligatio voti ex propria voluntate, & intentione cassatur. Unde dicitur Deus, xxxiii. Ecce... Et ideo si in intentione, & voluntate votentis est obligare se ad statim solvendum, tenetur statim solvere*. Ergo ex intentione votentis metienda est gravitas obligationis. Postremo ita arguit. Vel est possibile vovere in tali materia obligando se solum sub veniali; vel non. Si primum; ergo, quando expresse votens velit sub veniali se obligare, reipsa obligatio erit sub veniali: Si secundum: non erit verum votum; & sic votens nullo modo manebit obligatus. Hanc sententiam defendunt Suarez Lib. IV. cap. 1v. n. 5. Molina de iust. disp. cclxii. n. 8. & Fillicius tract. xxvi. disp. 1. puncti. 11. n. 4. Trullench. Lib. II. cap. 111. par. tract. vi. resol. 91. Bonacina disp. 1v. puncti. 5. §. 2. n. 7. Trullench. Lib. II. cap. 11. dub. 12. Sanchez Lib. II. cap. 11. 27. & 30. Balfesus verb. Votum §. num. 4. Leander tract. 11. disp. 111. quæst. xvii. Salm. tract. xvii. cap. 1. puncti. 4. & alii non pauci.

confirmandam veritatem medio iuramento solum sub veniali; sed tenetur intentionem, & voluntatem suam tenere iuramenti aptare. Idem ergo de voto dicendum est. Tandem, si in votentis animo potissimum esset voti obligationem limitare, possit qui Religionem profectur, sub veniali se votis illis obligare; possit qui sacris ordinibus iniciatur, sub levi culpa castitatis voto se astringere; possit qui matrimonium contrahit, ad reddendum debitum levem sibi imponere obligationem: quæ omnia falsa sunt. Hanc sententiam docent Sotus de iust. Lib. VII. q. 11. art. 1. in fin. cor. Corduba q. clxxxviii. puncti. 1. Raphael de la Torre 2. 2. q. lxxxviii. art. 5. disp. vi. n. 4. Montelinos 1. 2. de leg. disp. xxxii. q. ix. n. 159. Pontius Lib. XII. de spons. cap. 11. n. 12. Martinez de Prado Tom. II. cap. xxxi. quæst. 1v. §. 2. num. 8. Valquez 1. 2. disp. clviii. Wigandt tract. x. exam. 3. num. 32. resol. 4.

XX. Prior sententia probabilior est: illius etenim

etiam argumenta valida sunt. Rationes vero secundæ opinionis infirmæ sunt, & sophistice laborant. Ad duo quidem capita reducutur, seu potius ad unum, nempe ad voluntatem humanam, quæ potest vovere, & non vovere. Distingendum itaque est, sicuti distinguunt Auctores iræ sententiæ. Potest homo vovere, & potest non vovere.

At, positione facta quod revera voveat, in illius facultate minime est obligationis quantitate minuire, & pro libito coartare. Potest homo accedere, vel non accedere ad ignem. At, accessu posito, calefactio necessario sequitur. Nec est quod opponatur, nempe naturam calefacere, etiam remanente voluntate; votum autem non obligare nisi voluntatis consensu, cum voti obligatio tota pendeat a libertate votentis. D. Thomas, & omnes Theologi contendunt, votum pendere a voluntate, & ab intentione votentis, qui potest aut non vovere, aut vovere pro tempore futuro, & non præsentem. At posito quod tempore præsentem se obligaverit, non potest, inquit Angelicus, differre solutionem pro tempore futuro. Hoc, & non amplius dicit Angelicus. Quod votum lex privata fit, solum infert quod possit vovens illam sibi imponere, vel non imponere; minime vero quod valeat naturam obligationis pervertere. Quia ratione prioris sententiæ Auctores negant committere, legislatorem posse in materia gravi leviter obligare. Et quamquam eorum aliqui id concedant, ut Wigandus, Gonetus, & alii de legislatore tamen negant de vovente, atque discrimen assignant: quia votum fit Deo ut superiori, qui novum is acquirit in voventem iuxta naturam promissionis: quare sine Dei voluntate nequit obligatio relaxari: lex vero respicit subditum, quem legislator pro numm artibus, vel mitius ligare valet. Imper obligatio voti proxime iuris divini est; legis vero humane obligatio non nisi remote ad ius pertinet divinum.

XXI. Ut omnis auferatur fallacia, animadvertas oportet, Theologos asserentes votum esse legem privatam, non hoc in sensu id asserere, quod homo privatus instituit legem voti; sed quia homo vovens liberè suscipit talem legem. Lex voti in ipsa scriptura instituta est. Sed Deus ad illam fideles non obligat: eam tantum consulti. Verum si homo lem amplecti velit hoc consilium vovendi, nequit ullo pacto naturam pervertere usus legis divinæ. Porro natura usus legis est ut in materia gravi, sicuti omnes alie leges divinæ, graviter obliget. Aliis divinis

legibus necessario homo subicitur. A voti lege liber est. Sed si semel hanc legem observandam libere sibi sumit, naturam illius obligationis mutare nequit. Aliud est legem novam condere; aliud est legem iam factam sibi servandam libere imponere. Etiam admisso quod legislator legem novam statuens valeat pro arbitrio obligationis gravitatem temperare; non inde tamen inferitur, idem præstare posse etiam illum qui factam legem sibi solum servandam imponit. In voto igitur duplicem distinguitur obligationem: alteram facti humani, alteram iuris divini. Prima pendet a voluntate hominis, secus altera. Obligatio quæ est iuris divini, pendet a voluntate humana præsuppositivè; quia scilicet supponit voluntatem humanam libere amplecti velle votum. Verum, hac positione facta, nullo modo obligatio iuris divini, quæ naturam voti necessario conlequitur, pendet a voluntate humana, quæ, si potest respicere votum, nequit tamen voti necessarium proprietatem minuire, & pro arbitrio sibi attemperare; quod exemplis permultis posset ferri competunt.

XXII. Confirmatur. Nequit vovens in materia levi se graviter obligare, ut fatentur omnes secundæ opinionis Auctores. Cur? Quia, inquit, nequit vovens rerum naturas permutare: quia rationalis debet esse voventis promissio; stultam namque promissionem Deus respicit, & execratur. Irrationabilis autem, & iniqua est, si in materia quæ iuxta naturam levis est, imponeret gravem obligationem. Non pendet ergo a voluntate voventis obligationis incrementum; pendebat autem illius diminutio? Cur nequit in materia levi obligationem augere; potest vero in materia gravi eandem minuire? Cur in materia levi iniqua esse augendi voluntas; iuxta vero in gravi materia diminuedi potestas? Quodnam, amabo, rationis discrimen? Verba reponi possunt, sed solutio nulla. Quia, si in materia levi vovens tenetur se ad rerum naturas conformare, & illique suam attemperare voluntatem; eodem omnino, & quali potiori iure idipsum præstare tenetur in materia gravi.

XXIII. Dilemma quod Salmant. opponunt, nullus est momenti. Dicimus namque, possibile non esse hominem votum edere sub culpa levi in materia gravi. Si ita res habet, inquit, non erit votum vovens. & sic nullo modo manebit obligatus vovens. Quod si ita est, iam causa cadunt; quoniam reipsa dicimus non posse reperiri votum in materia

gra-

gravi cum obligatione levi. Isthuc spectat dispensationis status. Si ergo ipsi concedunt, sic voventem in materia gravi cum animo se leviter obligandi, non edere verum votum; iam colligitur nullum verum votum reperiri in materia gravi cum voluntate sola obligatione levi; Ceterum nos dicimus, hominem qui deliberato animo emittit votum, qui vere vovere intendit, & reipsa vovet, votum verissimum elicere, & licet habeat voluntatem non se obligandi nisi sub culpa veniali. Cur hoc? Quia prima voluntas elicendi votum, seu quæ re ipsa votum parit, efficax est. Hac efficacitas effectus prodit, manifestatur, conspicitur. Posterior voluntas velleitas est inefficax, quæ cum impeditur nequeat prioris voluntatis partem potissimum, nempe votum, neque impedire valet proprietates necessarias eiusdem voti naturam conlequentes. Qui enim impedire nequit esse, neque impedire potest. Hac omnia clara sunt.

XXIV. Responso quam exhibent ad paritatem de iuramento, deque aliis votis, & contractibus, satis solida non videtur. Dicunt, quemque liberum esse ad sacros ordines suscipiendos, ad contrahendum matrimonium; at, posita voluntate quæ velit ordinibus initiari, uxorem ducere, liber amplius homo non est, ut possit pro ingenio obligationem limitare. Quoniam, inquit, pro homine initiando sacris ordinibus, vel proficente Religionem, adit lex ecclesiastica; ceteri contractus, ut sponsalia, matrimonium &c. sunt utrinque onerosi. Hac omnia gratis dicuntur, & ne id negetur quod penes omnes certum est. Nam lex ecclesiastica præcipit omnibus initiandis emissionem voti. De voti obligatione nil omnino præscribit; eo ipso enim quod votum præcipitur, remanet vovens obligatus ad eludendum votum cum omnibus conditionibus consequentibus votum ipsum. Pariter eo ipso quod privatus libere libeat, si bique imponat voti legem, liber deinceps nunquam est ad limitandam obligationem. Quod autem Deus qui votum acceptat, nequeat se voventi obligare, perperam apponitur ad inferendum, liberum esse voventem in limitanda obligatione voti, quod Deo nuncupat; cum limitare nequeat obligationem naturalem contractus quem cum homine init. Responso quoque ad paritatem iuramentum nulla est: quoniam sicuti pendet a voluntate voventis, ita & iuramentum, quatenus potest esse homo iurare, & non iurare. At posita voluntate iurandi, nequit limitare obligatio-

nem iuramenti propriam, sicut nequit coartare obligationem voti. Quod iuramentum a voto in pluribus aliis differat, sponte concedimus; & indicavimus supra, iuramentum non excipere paritatem materiam, etiam hæc in voto admittetur. Ceterum quantum ad obligationem quæ in materia gravi utriusque naturas, notioneque consistit, eundem omnino sunt rationis.

XXV. Quæst. VI. An votum vitandi peccatum veniale obliget sub mortali? Resp. Quamvis, admilla absolute positione voti in materia undequaque levi, v. g. recitandi unum Pater, illius transgressio levis sit; attamen, quia vix unquam prudentes homines votum emittunt, nisi ob aliquem gravem finem; idcirco, si quis eliceret votum vitandi aliquod peccatum veniale, puta mendacium officiosum, vel incolam, vel quod simile, dubio procul ob gravem aliquem finem illud eliceret. Et ideo respondeo, votum præfactum sub mortali obligaturum; quod fatetur & ipsi Salmanticenses, loc. cit. n. 155. quando vovens per peccatum veniale sobietum voto impediretur a maiori perfectione; quamvis dicant cum Trullencho, & Sanchez, aliique, quod tale votum absolute spectatum obligat sub culpa veniali, si fit de vitanda culpa veniali, sub mortali vero, si fit de fugienda mortali: quia forte dicent, resolvendos esse casus iuxta rerum naturas absolute consideratas. Nos vero contra asserimus, casus practicos resolvendos esse inspectis circumstantiis, atque secundum quod communiter eveniunt in praxi. Et quia vix est qui voto se obstringat ad vitandum peccatum veniale, nisi ob aliquam circumstantiam gravem; alioquin imprudens esset votum: propterea respondendo iuxta id quod communiter occurrit, dicimus, præfactum votum obligare sub mortali. Vide quæ dicta sunt n. 12. q. 3.

XXVI. Quæst. VII. An qui violat plura vota in materia levi eodem die, peccat mortaliter? Resp. Ex his quæ a nobis dicta iam sunt, responso affirmans patet. Verum præscindendo etiam a nostra peculiari opinione dico absolute hunc peccare mortaliter. Et hoc docent Sanchez Lib. I. Sum. cap. iv. n. 16. Diana cord. Tom. VI. tract. iv. resol. 11. Bonacina disp. 111. quæst. 111. punct. 6. n. 29. Dominicus Viva quæst. viii. art. 2. n. 6. & plures alii. Quandoquidem obligatio votorum eiusdem rationis est, licet vota numero diversa sint. Porro quamquam quolibet votum rem levem Deo spondeat, omnia tamen

H

vota

Cens. Theol. Tom. III.

CAPUT II.

An voti obligatio impleri possit per alios, & transeat ad heredes.

di, & obligatio in sequentem diem non prorogatur, seu non transit. & hoc in votis personalibus fere semper accidit, ut dicunt alii citati ab eodem Diana, quibus subscribitur La-Croix, Marin, Viva, & alii. Contra vero, si votum fit reale, ut erogandi singulis diebus tot obolos in elemosynam, tunc votum diem non afficit, sed obligatio transit ad sequentem; & transfertur tot omnifibionibus parvis, quae simul unire materiam consociunt gravem, mortalis culpa perpetratur. Addit tamen Calotropalaus, quandoque etiam in actionibus realibus votum diem afficere, quando nempe in singulis diebus relictur aliqua peculiaris ratio. Haec distinctio absolute vera est, & quandoque in praxi occurrit. Nam in Clerico obligato ad horas canonicas singulis diebus recitandas, transfacto die, obligatio quoque transit. Quod autem dicit Calotropalaus de actionibus realibus erogandi elemosynam, non censo verum. Immo communiter omnes, quando votum est de re praestanda, ut elemosyna, & quocumque alio munere, excepta oratione, dicunt obligationem prorogari in tempus futurum; & consequenter peccare mortaliter eum qui usque ad gravem materiam transfreditur. Ceterum quomodo praefata distinctio applicari possit voto recitandi quotidie unum Pater, & Ave, non video. Nam eo ipso quod promittitur quotidianam recitationem unus Pater, & Ave per annum, iam patet votum affixum esse singulis diebus. Quod autem transgressio talis voti per integrum annum fit solummodo venialis, opinio in praxi nimis laxa nobis videtur; tum quod vix reperitur, ut iam diximus, qui re ipsa vovent serio, & deliberato animo sine aliquo saltem fine gravi: tum quod, licet multiplicata venialium nunquam ad mortalem culpam peringat; attamen continuata ac deliberata transgressio voti, cuiusque sit materia, specialem praefert malitiam, & faciliorem, pervicacemque infidelitatem. Quare haec sola deliberata voluntas violandi votum per integrum annum, cum omnes illas preces comprehendat, est graviter criminosa; sicut etiam per annum minus alius, quem quotidie precibus distribuendum quis vovent. Et facta, ut ut res sese habeat in abstracta, & metaphysica consideratione, nunquam occurrit casus quod re ipsa, & in praxi quis deliberato animo verum votum serio factum per integrum annum violet absque culpa mortali.

I. Ceterum penes omnes est, vota personalia a solo vovente implenda esse, eaque ipsum solum obstringere. Quin nec vota realia ab aliis impleri debent, nisi exceptis qui in bona voventis succederent. Ratio evidens est, quia vota personalia afficiunt ipsam personam; & ideo personalia vocantur, quia sunt ab ipsa persona implenda; cuiusmodi sunt ieiunia, corporis macerationes, peregrinationes, & similia.

II. Quae I. An vota parentum filios obligent; & an vota facta per procuratorem teneant? Resp. Vota parentum nullo modo filios obligant: quia vota libera esse debent. & ab ipsis voventis voluntate proficiunt. Vota parentum dicuntur quandoque obligare filios, quatenus scilicet filii in eadem vota consentiunt, eaque rata habent: quoniam in sensu intelligendi, & interpretandi iuxta textum, qui recitatur 2. q. 1. de cap. Monachum, & cap. Quicumque, & cap. Queni progenitores. & cap. Addidisti. Celestinus namque Deus, declaravit in cap. Cum simus xiv. de Regul. filium alligatum esse Monasterio proprio professione, aut paterna devotione a filio approbata, & confirmata. Qui filii consentiunt, ut vere habeatur, satis minime est eiudem silentium, & taciturnitas. Quare praeter negativum dissensum requiritur ut filius expresse votum ratum habeat, & confirmet. Inutilia tamen non sunt gentiorum vota, quia eo spectant ut operam dent ad hoc quod filii vota amplectantur, & acceptent. Vota facta per procuratorem tenent, & obligant principalem, seu mandantem, ac si per ipsum facta fuissent: quia qui per alium facit, per se ipsum facit. Et de hoc nullo diffidium inter Auctores.

III. Quae II. An voventis possit, vel teneatur per alium implere votum suum personale, quod per seipsum implere nequit? Resp. Communissima sententia docet, voventem qui per seipsum suum votum personale implere nequit, non teneri, immo nec posse per alium exequi. Et quod non teneatur, patet: quia votum personale est de actione propria ipsius voventis: ergo tale votum non obligat ad alium alterius. Quod pariter neque possit, etiam constat: quia, si voventis valet per seipsum votum implere, nequit illud implere per alium; si autem non potest per seipsum, neque per alterum: quoniam tunc non

non faceret quod promissit: &, dum factus est ad personalem executionem impotens, cessat omnis obligatio. Paludanus in II. diff. xxxviii. q. 111. art. 3. Sotus Lib. VII. q. 11. art. 1. Suarez Lib. II. cap. x. n. 2. Sanchez Lib. II. cap. xv. n. 3. Navarrus cap. xii. n. 55. Bonacina disp. iv. qu. 11. punct. 5. §. 3. Trullenchus Lib. II. cap. 11. dub. 14. & communiter alii.

IV. Quae III. An voventis qui sua culpa factus est impotens ad observandum votum personale, teneatur per alium implere? Quamvis votum personale per alium impleri in rigore nequeat, ut dictum est; attamen D. Antonius II. Part. tit. 11. cap. 11. §. 5. ait: Si autem fecerit votum causa devotionis eundem superveniente impedimento, non tenetur ire, vel mittere, nisi forte fuerit in mora; & sic est in culpa, quia, cum potuit, noluit. Haec eandem sententiam tenet Angelus verb. Votum 3. n. 7. Richardus in II. diff. xxxviii. art. 5. q. 1. ad 1. Carthusianus in II. diff. xxxviii. q. 11. §. Quartus: & colligi videtur ex Scriptura, in qua Deuter. xxxii. legitur: Cum votum voventis Domino Deo tuo, non tardabis reddere: quia requirit illud Dominus Deus tuus: &, si moratus fueris, reputabit tibi in peccatum. Videtur quoque id inferri ex doctrina D. Thomae 2. 2. quae III. lxxxviii. art. 3. ad 3. ubi statuit, quod vovent factus impotens ex propria culpa, debet poenitentiam agere de peccato praeterito, & promptam voluntatem habere faciendi quod potest. Et revera tutius est, cum propria culpa praecessit, aliquam adhibere compensationem.

V. Contraria sententia communior est, quam defendit Sanchez Lib. IV. cap. 11. n. 27. ubi plures laudat Auctores, Navarrum, Valentium, Sylvetrum; immerito tamen citat D. Th. 9. qui, licet expresse priorem non doceat, attamen nec contrariam defendit; sed principia ponit quae illi adversantur. Ratio potius urgere videtur. Quoniam vota personalia ita afficiunt personam voventis, ut impotentia superveniente, cesset votum. Ex eo autem quod impotentia contingat ex culpa voventis, solum consequitur quod vovent teneatur poenitere de peccato praeterito, ut ait Angelicus; minime vero sequitur quod vovent debeat per alium votum implere. Id sane ratio suadere videtur. Ceterum, ut inferior poenitentia de commissio peccato appareat, & ut infidelitatem suam erga Deum quoquo modo compenset voventis, debet in re tanti momenti tuiorem partem eligere.

Conc. Theol. Tom. III.

VI. Quid si voventis, antequam votum emittere personale, certus erat fore ut nunquam votum suum posset implere? Teneri ad implendum per alium in hoc casu docent Sylvestri verb. votum 2. g. x. Angelus verb. Votum 3. n. 7. Navarrus cap. xii. n. 55. Sayrus in clar. Reg. Lib. VI. cap. vii. dub. 5. Layman Lib. IV. tract. iv. cap. 11. g. v. Sanchez Lib. IV. c. 11. n. 26. ubi citat Abbatem cap. Licet, & voto n. 13. Quoniam votum de materia impossibili ipsi voventi nullum est, ut diximus. Quando ergo voventis compertam habuit haec impossibilitatem, ne stultum illum pronuntietis, praesumendum prudenter est illum votum edidisse per alium implendum. A posteriori docent Suarez, Trullenchus, Azorius, Bonacina, Prado, Raphael de la Torre, Leander, & alii. Sed prima sententia probabilior evadit.

VII. Quae IV. An vota realia impleri possint per alium, etiam inficio, & invito vovente? Resp. Quaevisque res continet partes. Et primo, quod votum reale per alium impleri queat, communissima sententia docet, quia voti realis executio in obligatione, seu exhibitione rei promissae, puta calicis, velis, fustellitii, sive cuiusque alterius rei, sita est. Hoc autem aequo per alium ac per voventem praestari potest. Secunda etiam pars, nempe quod hoc votum reale impleri possit ab alio, nomine ipsius voventis, inficio ipso vovente, communiter sustinetur: quia tunc res promissa nomine voventis re ipsa exhibetur; & nihil aliud deest praeter voventis consentium, qui per rathabitionem adest. Si vero voventis, non modo inficius, sed etiam invitus esset, tunc communior opinio tenet, votum minime impleri posse per alium: & merito: quia ad satisfaciendum sive voto, sive praepro-requiritur intentio satisfaciendi: ubi autem est coactio, non est liberum propositum. Bonacina vero disp. iv. q. 11. punct. 5. §. 3. n. 5. Trullenchus Lib. II. c. 11. dub. 14. n. 3. Leander, tract. 1. disp. xxxv. q. viii. addunt votum impletum, invito vovente, valere, si postea voventis voti ratam habeat executionem. Mihi vero haec opinio minime probatur. Nam si, dum votum impletur, voventis resistit; certe tunc invalida est voti executio ob positivum reluctantiam voventis, seu ob defectum voluntatis, quam necessario requiritur vel ipsi adversarij. Sed quod semel invalidum est, per actus subsequentes non fit validum. Contentis ergo voventis aut realis aut praesumptus, necessarius est, dum votum impletur. In facta positione non

H 3 modo

modo non habetur consensus, sed diffusus: ergo votum non impletur. Consensus enim futurus, seu subsequens supponit nullam executionem voti: idcirco illam validam efficere nequit. Hac omnia vera sunt, si rationis vis spectetur. Ceterum, si res promissa oblata reapse fuerit, & votens deteleter prateritam velle omissionem atque resistentiam, & consensum exhibeat ita efficacem, ut, si res promissa oblata non fuisset, revera eandem offerret; tum illum non cogere ad novam oblationem, sed tantum ad penitentiam praterite omissionis.

VIII. Quæst. V. An votens factus pauper, ut implat votum reale, teneatur ad amicitias pecunias petere, aut artem suscipere quam suam dedecet statum, aut positionem sibi non oblatam acceptare, ut voto faciat satis? Resp. Communis sententia docet, non teneri votentem ad petendas pecunias ab amicis, neque elemosinas mendicare, neque artem statum proprio contrarium suscipere, ut votum implet: quia rationabiliter presumitur nonuisse eum tanto opere se obligare. Secus dicendum, si lucro arte aliqua comparato vivere solitus erat: quia tunc ars illa statum eius non dedeceret. Teneatur vero acceptare pecuniam, siue hereditatem sibi oblatam, qua valeat proprium implere votum.

IX. Quæst. VI. An satisfaciatur voto qui rem promissam alteri exhibet, si hic rem acceptam omittat offerre? Resp. Adfirmat Suarez Lib. IV. cap. x. n. 6. Caltopalaus tract. xv. disp. 1. punct. 15. n. 6. Leander tract. 1. disp. xxv. q. xii. Vovisti e. g. celebrationem decem Missarum. Elemosynam confers Sacerdoti, ut Missas celebret. Hic omittit Missas celebrare. Tu sufficienter, inquit, voto satisficisti: quia votum non fuit de factis cum effectu celebrandis; sed de procuranda illorum celebratione consueta via. Item vovisti mittere aliquem ad invensidam Apostolorum limina. Convenisti cum ipso de pretio. Hic, accepto stipendio, omisit votum implere. Tu liber manes, inquit, ab obligatione: quia ex parte tua opus promissum præstitisti. Sic docent Auctores laudati. Opinionem hanc non audeo absolute improbare; sed mihi difficultatem ingerit quod votens debet facere totum id quod potest, ut votum suum impleat, sicut docet Angelicus 2. 2. quæst. lxxxviii. art. 3. ad 2. Quando ergo votens advertit, votum reapse impletum non esse, licet ob alterius malitiam, videtur urique ad id implendum tenei, si illud implere sine gravi incommodo

possit. Certe qui debitum per alium solvit, teneatur ad novam solutionem; si ille cui pecunias dedit ad solvendum, eadem sibi retinuit. Et quamvis hoc debitum ex iustitia solvendum sit, votum vero ex religionis virtute; atamen non est tanta disparitas, ut argumentum ab uno ad alterum recte fieri non possit, quod parem utrobique, gravem nimirum, obligationem concludat. Adde, tum recentiam opinionem locum habere posse, quando votens omnem morealem diligentiam adhibuisset, ut virum probum, diligem, optimeque moratum, quoad ipse scire potuit, eligeret, qui votum impleat. Si autem negligens in hac electione fuisset, ipsum ad persolvendum votum urgerem: etenim, non cuiuscumque, sed probabilissimo homini tantum, id negotii erat committendum; quemadmodum & pecunie creditoris persolvende, non cuiusvis, sed solum homini probare fidei traduntur.

X. Quæst. VII. An votum mixtum, consensus ex personali, & reali, per alium impleri valeat? Resp. Convenit inter Auctores, votum quod aq̄ue personale ac reale est, non posse, quatenus personale est, per alium impleri, ob rationem supra assignatam; quatenus vero reale est, non solum posse, sed etiam debere per alium impleri; ut patet dictum est supra de voto reali. Si autem id quod reale est in voto, sit quid vere accessorium, quod necessario sequitur principale, tanquam instrumentum quo illud executioni mandetur, tunc ad hoc reale votum implendum nulla est obligatio. V. g. vovisti peregrinationem Lauretanam: infronsus es factus, nequis illam suscipere: non teneris sumptus infusendos in itinere pauperibus erogare, ut in honorem B. Virginis, cuiusque sacre ædis pecunias illas offerre. Si ut præstiteris, peroptime factum erit. Ceterum ad id non teneris. Si autem vovisses tum peregrinationem, factus ad peregrinationem impotens, teneris per alium elemosynam mittere. Suarez Lib. IV. cap. xv. n. 13. Caltopalaus punct. 15. n. 7. Leander tract. 1. disp. xxiv. q. xiv. & xv. Bonacina disp. IV. q. 11. punct. 5. §. 3. n. 6. & communiter omnes.

XI. Quæst. VIII. An factus impotens ad votum solvendum teneatur adhibere compensationem? Resp. Sylvester verb. Votum 2. g. vi. Suarez Lib. IV. cap. xv. n. 9. Reginaldus Lib. XVIII. num. 181. Bonacina disp. IV. punct. 5. §. 3. n. 9. & alii communiter respondent

spondent non teneri: quia votens ad id se obligavit non præsumitur; & Ecclesia ipsa non obligat ad compensandum præceptum quod fideles nequeant. Ergo ita distinguemur. Si impotentia superveniat obique culpa votentis, non tenetur uti compensatione; si autem votens sua culpa impotentem se reddidisset ad voti executionem, ultra penitentiam de peccato præterito, obligarem illum ad congruam compensationem. Nemo enim ex sua iniquitate commodum reportare debet.

XII. Quæst. IX. An heredes teneantur ad vota personalia testatorum? Resp. Heredes, siive voluntarii, siive necessarii, nullo modo tenentur implere vota personalia testatorum: quia, ut sapius diximus, hac vota personam faciunt, & non hereditatem. Ita omnes.

XIII. Quæst. X. An heredes teneantur ad solvenda vota personalia defuncti, postquam quædam testator id ei præcepit? Resp. Quod heres absolute non tenetur ad vota personalia defuncti, certum est ob rationem non semel indicatam, quod nimirum personalia vota personam faciunt, & cum eisdem interitu cessant. Admissa vero postione quod testator præcepit heredi solutionem alicuius voti personalis, adhuc certum esse non teneri, respondit Leander tract. 1. disp. xxv. quæst. 11. & allegat Suarez, Raphael de la Torre, & Caltopalaus. Sed Caltopalaus tract. xv. disp. 1. punct. 16. num. 1. distinguit, & merito, heredem necessarium ab herede voluntario. Heres necessarius neque realia, neque personalia vota solvere tenetur, quatenus necessarius est heres. Heres autem voluntarius onera sibi a testatore sub precepto imposta implere tenetur. Citati rursus Auctores distinctione utuntur. Si testator, inquit, relinquat hereditatem sub hac expressa conditione solvendi quædam sua vota personalia, tum heres tenetur; si vero solum præcipiat absolute votum solvendum, tunc non tenetur heres ex iustitia, sed ex gratitudine, casu quo expresse non acceptet dictam obligationem. Mihi autem videtur quod heres voluntarius, eo ipso quod acceptat hereditatem, simul ipso facto acceptet onera a testatore sub precepto sibi imposta. Si igitur testator sub precepto expresse imponat peregrinationem heredi voluntario, acceptanti hereditatem, non video cur voluntarius heres votum illud implere non teneatur. Hic tamen advertas velim, quod, dum dicimus heredem ad implenda personalia testatoris vota teneri, non sit sensus quod vota personalia revera impleri possint per alium; sed asserimus posse testatorem non trans-

ferre proprie sua vota personalia in alium, sed sua vota personalia imponere per modum cuiusdam pensionis solvendæ ab herede libere a se instituto. Atque tunc hereditas proprie non implet votum personale testatoris, ut testatoris votum est, sed tantum solvit onus sibi impostum, quod sub hac consideratione speciem præferat realis votum, non personalis. Que ideo dixi, ne putes hic asseri oppositum ac supra statum fuit, vota scilicet personalia per alios impleri non posse.

XIV. Quæst. XI. An heres, siive voluntarius, siive necessarius, cogi possit sub poena privationis hereditatis, & excommunicationis ad solvenda vota realia testatoris? Resp. Heredem, siive voluntarium, siive necessarium, teneri ad vota realia testatoris solvenda, adfirmant omnes; quia, cum defunctus votum reale emitit, sua oppignoraverit bona per illum solutione ærgo qui succedit in bona defuncti, succedere necessario debet etiam in onera hereditati annexa: quod intelligendum est, dummodo onera non excedant valorem hereditatis. Nam bona in qua heres necessario succedit, cum non fuerint subiecta absolute dominio testatoris, non possunt a testatore gravari. Quapropter heres succedit tantum votis realibus testatoris qui non indunt suam legitimum, vel ea bona qua sibi necessario readebentur. Quod autem tunc poenis & privationis hereditatis, & excommunicationis cogi possit heres ad solvenda vota realia defuncti, patet certum est penes Auctores; quamvis diffidim aliquid sit quantum ad excommunicationem, quam iustitiam dumtaxat votum Hostiensis, Zabarella, & Ioannes Andreas, quando heres promississet se testatoris vota expleturum, & promissis postmodum non stetit. Alii communiter, nempe Sanchez, Sylvester, Bonacina, Palacios, Trullenchus, Leander, absolute sub utraque poena abique ullo discrimine cogi posse heredem docent: quod si gravis sit causa, non video cur in controversiam id revocari debeat.

XV. Quæst. XII. An si testator non imponat heredi onus solvendi vota sua realia, aut si expresse dicat, se velle heredem suum ad eadem realia vota obligare, teneantur nihilominus heres ad illa solvenda? Resp. In utroque casu ad heres tenetur vota realia testatoris solvere. Et in primo casu patet: quia vota realia efficiunt ipsam hereditatem, suntque onus eandem comitans. Quare quemadmodum cetera debita realia, sic & ista solvenda sunt ab herede. Que ratio evincit, heredem astringi ad huiusmodi solutionem; etiam si

testator expresse in testamento dicat, se nolle heredem ad implenda prefata vota obligare. Quia testator, postquam semel sua bona gravavit, nequit amplius illa eximere a prefatis oneribus, nisi post eorumdem solutionem. Quare sicut nequit testator eximere heredem ab onere solvendi debita realia hominibus, ita nequit cum liberare ab onere solvendi debita ipsi Deo per vota contracta. Potest utique testator instituire, aut non instituire heredem; ad nequit liberare hereditatem ab iis oneribus quibus iure subiecta est. Unde quicumque talem hereditatem adire vult, omnia debita quibus obnoxia est, solvenda oportet. Hoc vero intelligitur, quando votum absolutum est, ad nullum tempus contractum. Si enim testator voluisset edificare Ecclesiam, quoad vixerit, cum expressa conditione, ut sua morte omnis cesset obligatio; tunc votum conditionatum esset, & heres ad nihil teneretur. Hæc omnia communia sunt. Suarez *Lib. IV. cap. xxv. n. 23.* Sanchez *Lib. IV. cap. xv. n. 28.* Bonacina *disp. xv. q. 11. quest. iunc. 2. punct. 5. §. 2. n. 12.* Navarrus *cap. xii. n. 56.* Layman *Lib. IV. tract. IV. cap. 111. q. vi. n. iv.* Trullenchus *Lib. II. cap. 11. dub. 15. n. 8.* Prado *cap. xxxi. q. x. §. 3. n. 14.* & 25. Leander *disp. xxv. q. ix. Sayrus Lib. VI. cap. ix. dub. 6.* Salmanticenses *tract. xvii. cap. 1. punct. 4. §. 3. n. 113.* Castropalans *disp. 1. punct. 16. num. 3.* Marin *tract. ix. disp. 132. sec. 5. n. 147.* Et nota, quod heres, non ex virtute religionis, quippe vota ille non emittit, fed ex debito iustitiæ, ratione hereditatis acceptatæ, tenetur vota realia testatoris implere.

XVI. Quæst. XIII. *An heres teneatur solvere vota realia ante aditam hereditatem, vel ultra vires hereditatis in casu quo inventarium non fecerit, & per iudicis sententiam declaratus sit obnoxius solutioni, & ad eandem condemnatus?* Resp. Neque ante aditam hereditatem, quam semper renescere, quousque non acceptaverit, potest; neque ultra vires hereditatis strictus est heres ad solvenda vota realia testatoris; idque omnes docent. Difficultas est, an accepta hereditate, & omnia confessione inventarii, teneatur ultra vires hereditatis solvere vota realia defuncti. Pro sententia adfirmante refert Leander *loc. cit. q. xii. §. Antonium II. Part. tit. xi. cap. 21. §. 5. in fine.* At nec verbum ibi facit S. Presul de inventario, aut de solutione ultra hereditatis vires; sed solum ait, heredem teneri ad solvenda vota dicta, quando ipse promississet, & se obligasset, non ratione hereditatis, sed absolute: tunc enim teneretur, etiam si non adiret hereditatem. Sed Leander excludendus est, quia talem citationem exprimit Sanchez, qui pariter prodicit sententia citat D. Antonium. Leander allegat etiam Paludanum, Menchacam, Covarruviam, Valacum, Molinam, Gregorium Lopez. Et pro ratione adducunt *l. final. c. de iure delibandi*, ubi statuitur, heredem non conscientem inventarium teneri ad solvenda debita ultra vires hereditatis. Sed communior est contraria sententia, heredem scilicet non teneri ultra vires hereditatis, etiam omisso inventario, in foro interno solvere sive vota, sive legata, sive debita; quando nimirum in fraudem non sit omisum inventarium. Lex enim que inventarium præcipit, fraudis presumptioni innititur, aut in poenam negligentiam heredis lata est. Ideo, etiam post sententiam iudicis, mihi verosimilius videtur, in foro interno non teneri heredem ad vota legata, & debita realia ultra vires hereditatis solvenda, quoties inventarium abique ulla fraude, vel negligentia graviter culpabili conficere omisit.

XVII. Quod ut clarius percipiatur, lubet cum Vasquez *1. 2. q. xviii. art. 4. disp. cxxiii. cap. ult. a. n. 6.* adnotare, duplicem esse legem presumptioni innixam. Altera est quam legislator ideo rogat, quia præsumit in singulis casibus venire id quod prohibet: & cuiusmodi est presumptio, cui innixus Pontifex *cap. xv.* Qui fide de spons. statuit matrimonium censi in initium copula post sponsalia subsecuta: quia præsumit in singulis casibus talem copulam affectu maritali exerceri: atque talis lex in quovis casu in quo presumptio falsa est, non obligat in conscientia. Altera est in qua non præsumit legislator fraudem, vel quid simile in singulis casibus; sed quia prudenter existimat, e re aliqua commaniter fraudes, mala, & damna in publici boni detrimentum oriri, ideo legem generalem constituit, qua causam, seu occasionem fraudum, & malorum prohibet. Que presumptio fundamentum est cuiusque legis. Porro quando presumptio est huiusmodi, lex non delinit obligare, eo quod in uno aut altero casu singulari presumptio falsa sit; sed solum, quando ut plurimum falsa est. Deficiente enim in uno aut altero casu singulari legis ratio, non deficit lex, sed obligat; secus, quando deficit in communi. Hæc doctrina, quam ex Vasquez tradit Sanchez, mihi valde probatur. Sed difficultati gravissimæ obnoxia est; unde videlicet colligendum sit,

fit, legislatorem aliquando præsumere in singulis casibus malum accideri, & huic presumptioni innixam legem ferre, que deficit, deficiente fraude in casu singulari, & aliquando absolute rem prohibere, tamquam commanem, frequentemque absurdorum causam. Hoc discrimen cognitum non adeo facile est; neque cuiusque est discrimen istud assignare: aliqui quidem facile interpretari possent, legem latam esse pro casibus singularibus, non absolute; atque adeo te ad legem non teneri, quia in hoc casu longe a fraude est.

XVIII. Ceteram quoadque doctrinam hanc locum habere, mihi satis probabile est, & potissimum in re qua de agitur; ita ut heres, vel post sententiam iudicis, non teneatur solvere vota realia ultra vires hereditatis, quando abique ulla fraude, seu culpa omisit inventarium conficere. Idelligit de culpa que iniustitiam parere apta sit. Et pro hac sententia citat Sanchez *Lib. IV. cap. xv. n. 37.* Abulensem *cap. xxx. Num. q. xviii.* Sylvestrum *verb. Votum 3. q. xi.* Item allegat plurimos docentes laudatam doctrinam in quacumque materia univerſe locum habere, Barrotol. *1. 1. n. 4. c. de sacros. Eccles. & rubr. 1. 3. ff. de acquirend. hered. ubi Alex. n. 5.* Iason in fine, Abbatem c. Quia plerique n. 4. de immuni. Eccles. Felinum *cap. 1. n. 44. de Conf. Paludanum IV. disp. xv. q. 111. art. 5. n. 31.* Sylvestrum *verb. Usur. 6. q. x. dict. 4. & verb. Hereditas 3. q. v. Sot. Lib. VI. q. 1. art. 4.* Ioan. Andr. Host. Antonium Gomez. *1. 111. Tauri n. 121.* Matienzo *Lib. V. recap. tit. 1. v. 1. glossa 10. num. 39.* Navarrus *1. 111. de rest. cap. 1. v. 1. part. dub. 9. n. 137. nov. edit. Molin. Tom. 1. de iust. disp. cxxvii. concl. 1. & 2.* Bonacina *disp. 1. v. g. 1. n. 4. & de contract. disp. 111. quest. ult. punct. ult. Leandrum disp. xxv. quest. 111.* Ratio est, quia sententia iudicis innititur falsæ presumptioni, sicuti lex. Quare sicuti lex non obligat, ita neque iudicis sententia.

XIX. Quæst. XVI. *An heres cum detrimto suo legitime solvere teneatur vota realia testatoris?* Resp. Adfirmant non pauci, Navarrus *Lib. III. Conf. tit. de vot. conf. 111. num. 4. in 1. edit. in 11. consil. xvi. nu. 4.* Lopez, Rodriguez, Vega, Corduba, & alii, quos citat Sanchez *Lib. VI. de matrim. disp. xxxvi. n. 3.* & in *Sum. Lib. IV. cap. xv. num. 37.* quia contendunt, debita testatoris extrahenda esse ex toto hereditatis æcervo, non ex parte tantum, de que libere testator disponere poterat: ergo eodem modo extrahenda sunt vota realia. In hac sententiam incli-

nare videtur Sylvester *ver. Votum 2. q. xi. dist. 4.* quatenus dicit, filium gravatum in legitima posse impetrare dispensationem, quæ obligationem imponit.

XX. Communissima, & vera sententia est, heredem non teneri cum damno sine legitime solvere vota realia, immo nec ulla debita testatoris, quæ non sint ex iustitia contracta. Et ratio est manifesta. Quoniam legitime filiorum pater dominium non habet; sed iure filii debetur, ut leges statuant. Ergo testator nequit legitimum aggravare. Nec verum est debita defuncti ex voto, extrahenda esse ex toto hereditatis cumulo; sed solum ex ea parte de qua testator disponere iure poterat.

Ei quavis admittamus, potuisse testatorem inter vivos legitimum minuere, non inde tamen inferitur posse in morte eandem legitimum aggravare; quia in vita dominium legitimum habet, secus post mortem: cum morte namque dominium omne cessat. Covarruvias *cap. Si heredes de rest. n. 0.* Gregorius Lopez *l. final. in fin. tit. viii. part. 1.* Angles de foribus *II. P. quest. de voto art. 2. post 13. diffinit. dub. 2. concl. 4.* Rodriguez *Tom. 1. cap. xxxi. num. 13.* Sanchez *Lib. IV. cap. xv. num. 38.* Layman *Lib. IV. tract. 1. v. cap. 111. q. v. Num. 13.* Bonacina *disp. 1. v. g. 1. punct. 5. §. 2. num. 5.* Castropalans *tract. xv. disp. 1. punct. 6. n. 5.* Trullenchus *Lib. II. cap. 11. dub. 15. num. 4.* Sayrus *Lib. VI. clav. Reg. cap. vii.* Leander *tract. 1. disp. xxv. q. xv.* Martinez de Prado *Tom. II. cap. xxxi. q. xv. §. 2. num. 18.* Antonius Gomez *Tom. I. cap. xi. num. 24.* Salmanticenses *tract. xvii. cap. 1. punct. 4. §. 3. n. 127.* Marin *tract. ix. disp. 111. sect. 5. n. 149.* & communiter recentiores omnes.

XXI. Quæst. XV. *An heres possit, & debeat, si non possit per se, implere per alium vota realia testatoris? & an possit impetrare commutationem a Confessorio?* Resp. Quenammodum votens per alium implere potest vota sua realia, ita quoque heres; immo cum heres non potest per se ipsum votum reale implere testatoris, tenetur per alium. Hinc, si testator voverat se iturum, aut misurum hominem in subsidium belli contra fidei hostes, potest heres mittere alium nomine defuncti; immo tenetur mittere, si ipse heres non potest ire. Nec tamen ad expensas quas facturus fuisset votens, tenetur heres; puta si testator pro voto solo famulatu, & comitatu liberasset tres, aut quatuor famulos ducere, ad hoc non tenetur heres; sed ex tantum

folo religionis titulo obstrictus erat. Hec opinio & mihi probabilior videtur, & verior: eo vel magis quod saepe delictio votorum pro rata parte non ita cedit in Delegationem, & proximi utilitatem, sicuti cedit integra solutio unius aut alterius voti, quod prudenter eligit heres solvendum. Si vota sint de constituendo aliquo pio edificio, de offerendo aliquo insigni munere, de altari erigendo, atque id genus similia, & pro rata dumtaxat solvantur; nil ad perfectionem seducti heredes, sicuti voventem, eligere posse votorum solutionem, in facta positione omnino probabilius, & verum censeo; dummodo heres bona fide rem agat, & vota solvenda seligat quae in maiorem Dei gloriam cedant.

XXIX. Quaest. XIX. *An, quando plures sint heredes, quisque in solidum tenentur vota defuncti solvere?* Resp. Nemo in solidum tenetur: quia quilibet tenetur, quatenus est heres. Ergo si solum in parte heres est, solum pro ea parte solvere vota tenetur. Sententia communissima. Addenda tamen duo sunt. Primum, si res Deo promissa sit penes unum ex heredibus, tunc ipse tenebitur in solidum; at habebit actionem repetendi partem ab aliis heredibus respondentem hereditati. Secundum, si alii heredes nolint solvere, quilibet tenetur in solidum, dummodo pars hereditatis sufficiat: quia heres de suo, ut dictum est, vota testatoris solvere non tenetur. Hereditas vero legatis, debitis, votisque solvendis & tota, & qualibet ipse parte obnoxia est. Ergo, nolente uno herede solvere, alius astringitur. Hoc tamen verum esse credit Castropalaus, quando heredes ex malitia nolunt solvere; secus, si ex impotentia omittant. At mihi videtur ratio adducta evincere esse in utroque casu. Quandoquidem quod quilibet hereditatis pars addita sit votis solvendis, non pendet nec ex malitia, nec ex paupertate heredum; sed ex ipsa testatoris institutione, seu ex quodam contractu inter heredem, & testatorem naturaliter contingente. Nec iuvat respondere, hanc partem non esse addictam debitis solvendis integre, sed simul cum alia comparere: quia id verum est absolute loquendo; quoniam, ut diximus, absolute quilibet heredum solvere tenetur pro rata parte: sed in hypothese quod coheredes five nolint solvere ex malitia, five solvendo non sint idonei ex impotentia, tunc tota hereditatis pars votorum solutioni obnoxia evadit. Ita mihi ve-

rosimilium videtur aduersus Leandrum, & Castropalaum.

XXX. Quaest. XX. *An donatarius teneatur vota donantis exequi?* Resp. Communiter non teneri respondent Auctores: quoniam donans revera, etiam post votum, dominium rei Deo adpromissa retinet, illudque in alterum transferre valet. Ergo donatarius non tenetur vota dicta solvere, etiam si donans factus fuerit impotens. Non tenetur siquidem ratione rei acceptae, quae, ut diximus, vere erat dominio donantis subiecta: non tenetur ex illicita acceptione, quia haec acceptio aduersatur solummodo religioni, secus iustitiae, quae sola fundat debitum restituendi. Neque cuiusmodi debitum provenire potest ex aliquo pacto, seu contractu tacito inito cum donante: quia id solum verum habet in heredibus. De his enim sic leges disponunt, eo quod heres repraesentat testatoris voventis personam; donatarius autem minime donantis personam refert. Haec in rigore vera videntur, prout ex legis absolute rationari licet. Ceterum quis donatarius, suae salutis memor retinere sibi vellet victimas iam Deo semel oblatas? Licet enim id non sit fursum, quia non ex iniustitia, sed ex religione Deo illae debebantur, attamen sacrilegium est, & peccato donantis cooperaretur donatarius. Idcirco ego non absolverem donatarium a voti solutione in defectu hereditatis. Cedo. Quod Petrus voto donavit Ecclesiae, immo Deo, non ne Dei, vel Ecclesiae est? Donator igitur dare nequit quod suum non est, seu quod voto consecravit Deo. Dominium utique illius rei Deo consecratae retinet; sed dominium gravatum debito reddendi eandem rem Deo. Debitum, inquit, religionis est, non iustitiae: verum habet. At quid inde? Peccabis ergo, si contra iustitiam, saltem aduersus religionem, ea bona Deo consecrata retinendo. Quilibet lumen naturale, omnis cuiuscumque subtilitatis, consulat; & nemo bene moratus, ac christiane religionis sincerus cultor, sentiet se rita conscientia retinere posse ea quae scit a donatore prius religioso ritu consecrata fuisse Deo.

XXXI. Quaest. XXI. *An legatarius teneatur implere vota realia legantis?* Resp. Legatarius tenetur iuxta communem opinionem solvere vota realia legantis. Ratio diversitatis est, inquit Castropalaus, Leander, Sanchez, & alii, quod donatarius acquirit dominium rei donatae ob traditionem eiusdem rei factam; quae, quamvis illicita, est tamen

men valida, & firma in linea iustitiae, esto contraria religioni; at legatarius dominium legati acquirere debet ex valore promissionis in testamento factae: quae si nulla est, perit legatum: est autem nulla, si sit de materia vota obnoxia, quia tunc est promissio de re illicita, atque adeo nullius valoris. Sic totidem verbis Castropalaus. Clarius discernimus assignatur. Donatarius consequitur dominium rei donatae per realem traditionem, & acceptionem, quae, licet illicita, valida est. Legatarius assequitur legatum per promissionem, quae, si sit de re illicita, nulla est. Illicita autem est in praefato casu: quia legans promittit homini quod iam Deo consecraverat. Utrumque discernimus illud verum sit, ego in praxi tum donatarium, tum legatarium, deficiente hereditate, obligarem ad solvenda vota realia, quae afficiunt omnia bona legantis, seu testatoris. Non nego tamen, immo fateor, potiore titulo alii legatarium. Hinc, si legatarius assequatur rem in specie Deo adpromissam, tenetur rem Deo tradere, eo quod nullo titulo illam retinere valet: nulla enim fuit legantis promissio. Si autem res legata in specie Deo consecrata non fuerit, & hereditas non est solvendo par, corrumpitur legatum. Quoniam, ut optime ratiocinantur citati Auctores, aut testator credit hereditatem suam satis esse ad implenda sua vota, non obitante legato; aut non credit. Si credit hereditatem sufficere, & re ipsa hereditas non sufficit; iam legatum in hoc casu est contra illius voluntatem, & consequenter nullum. Si praevideat hereditatem non sufficere, & nihilominus legatum instituit; haec institutio, seu promissio est de re illicita, & subinde nulla. Si autem hereditas sufficiens est ad vota realia solvenda, & res Deo adpromissa, fuerit in manu legatarii, concedenda est; inquit Sanchez, estimatio rei ipsi legatario, & heres pretium solvet eidem, ut res promissa Deo reddatur.

XXXII. Quaest. XXII. *Quando Princeps ob perduellionis crimen mortis pena plectitur voventem, eiusque bona fisco addicit, tenetur ne Princeps, seu filius vota realia voventis solvere?* Resp. Adfirmans responso iam ex dictis colligitur: quia haec vota realia, bona afficiunt. Fiscus capere tantum iure potest bona quae sunt ipsius voventis libera ab oneribus. Sicut ergo tenetur fiscus solvere debita realia, & legata, ita & realia vota rebellis damnati. Id quoque constat ex L. Non possunt ff. de iur. ff. & L. Dicitur eod. Cum Glossa.

Communiter id docent Sanchez, Layman Gabat, Sporer: & res per se patet.

CAPUT III.

De tempore quo votum implendum est.

I. PAUCIS expediam propositam quaestionem, tum quia facilis est solutionis, tum quia plura dicenda erunt de statu religioso. Nonnulla quae sunt iustius loci propria, sequentibus quaeritis resolvitur.

II. Quaest. I. *Quando voventis tempus non assignavit pro voti executione, quo tempore illud implere debet?* Resp. Dupliciter quis votum, ad tempus quod attinet, edere valet. Primo certum tempus constituendo pro executione; ut si voces intra annum te ingressurum Religionem, seu ieiunium servaturum omnibus levibus feriis, & id genus similia. Et de hoc nulla est difficultas; nam patet voventem non teneri ad voti executionem, nisi adveniente tempore, seu infra tempus pro voti observatione definitum. Secundo emittere votum potest nullo temporis intervallo constituto; ut si vovent Religionem se ingressurum, elemosynam le erogaturum. Et quando hoc modo votum emittitur, tenetur vovent, quamprimum commode potest, illud implere. Hoc aperte traditur Deur. xxxiii. *Cum votum voventis Domino Deo tuo, non tardabis reddere: quia requirit, illud Dominus Deus tuus: & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.* Quod etiam inculcatur Eccles. v. *Si quis voti ipsi Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis, & facta promissio.* Idque docent Doctores omnes. D. Thomas 2. 2. q. lxxxviii. art. 3. ad 3. *vi vellet verb. Votum 11. q. 11. & v. Amilla verb. Votum 2. 16. Azorius Lib. XI. cap. xv. q. 8. Sanchez Lib. II. cap. xiv. n. 5. Suarez Lib. III. cap. xli. n. 6. Bonacina d. sp. iv. q. 11. p. n. 5. S. t. Layman Lib. IV. tract. iv. cap. 111. n. 4. q. xv. Castropal. tract. xv. disp. 1. p. n. 13. Salmant. tract. xvii. p. n. 5. n. 128. Marin tract. ix. disp. 111. sec. 4. n. 123. & alii omnes.* Ratio clara est: quia obligatio voti ex promissione Deo facta oritur. Promissio autem haec statim obligat: cum enim nullum sit designatum tempus, si statim ac commode impleri potest, non obligaret, iam nullo tempore obligat: cum maior ratio pro hoc, aut illo tempore assignari nequeat.

III. Quod tamen ita intelligendum est, nisi addit rationalis causa differendi solutionem voti, qualis esset species melius impositum

rum votum illud implendi; & non adit periculum solutionem talem prætermittendi. Hoc colligitur ex *reg.* Quod dicitur *ff. de solutionibus*, ubi dicitur: *Statim solvere cum aliquo temperamento temporis intelligendum est.* In hac dilatione parvitas materie datur, quæ ex intentione votantis, aliquæ circumstantiis arguenda est. Si voti illi ingressurum Religionem quamprimum, potes aliquo congruo tempore differre, ut robustior evadas ad perferendos labores, & onera Religionis, quamvis raro id occurret: quia auxilio Dei fretus quique Religionem amplectitur, & tali infirmitate auxilio omnia pati valet. Differre etiam potes ingressum, donec ire parentum sedate fuerint, ut eisdem pateribus incurras, ut forem matrimonio iungas. Prudenter tamen, & caute in his procedendum est, ut omnes admonent, ne scilicet periculum contingat non implendi votum. Illud etiam præ oculis habendum est, ea vota que temporis dilatione minuantur, minus quoque differenda esse. Votum ingrediendi Religionem, interveniendi xenodochio, & similia temporis dilatione dicuntur minui: quia, quo plus differ executionem ingressus, aut servitutis, eo minus Deo, & xenodochio inlervis. Ea vero quorum observatio non decrevit ob temporis dilationem, maius temporis spatium quoad executionem admittunt; ut sunt vota peregrinandi ad Domum Lauretanam, erogandi in elemosynam centum aureos, & id genus alia: quia sive hoc, sive futuro anno exequaris, tantumdem cultus Deo semper reddis illorum executione.

IV. Quæ autem temporis dilatio in votis que temporis dilatione minuantur, satis fit ad constituendum peccatum mortale, non facile potest solvitur. Aliqui docent, trium annorum spatium differri posse Religionis ingressum: quæ opinio, necessitate solvitur, certe nimis laxa est. Rationabilis videtur sententia Caltrapalæ *tract. xv. disp. 1. punct. 13. n. 7.* dilationem sex mensium ingrediendi Religionem, interveniendi xenodochio, esse quantitatem temporis notabilem. Sed id ex circumstantiis colligendum est. Quia si dilatio secum adferat periculum prætermittendi executionem voti, minor temporis quantitas constituit culpam gravem; si nullum sit periculum, & aliquæ rationes, licet non adeo graves, occurrant, maior potest esse sine gravi culpa dilatio. In summa iudicio prudentum id relinquendum est.

V. Quæst. II. An votum non implendum tempore designato, desinat obligare? Resp.

Duobus modis votorum executionem temporis affigere vales. Primo, dum constituis, ne ultra definitum tempus executio voti differatur. Secundo, dum intendis infra determinatum tempus implere votum emissum. Si primo modo votum emittis, teneris, etiam elapso tempore designato, votum implere. V. g. si voti reddere Petro centum, que debes, intra mensem, transacto mense non extinguitur debitum implendi votum: quia tunc votum est absolutum, & temporis designatio est ad excitandam, seu maturandam voti observationem. Contra, si secundo modo voti vovisti, transacto tempore præfinito, voti extinguitur obligatio: sicuti extinguitur præcepta ecclesiastica ieiunandi in vigiliis Sanctorum, quatuor temporum, audiendi Missam, & similia, quando statis diebus non implentur: quoniam in similibus votis, & præceptis tempus assignatur tamquam terminus obligationis. Quare, elapso termino, elabitur obligatio.

VI. Difficultas potius in eo vertitur, videlicet unde colligendum sit, votum illigari temporis, ita ut illo transacto extinguitur obligatio eiusdem, quando non constat de intentione votantis. Ad quod communiter respondent Auctores, tunc votum temporis affigi tamquam termino infra quem compleri debeat executio, & ultra quem obligatio non extendatur, quando iuxta prudentiam existimationem temporis circumstantia speciali devotione affecta est. V. g. voti ieiunare in vigilia alicuius Sancti: si præfatio die non ieiunanti, non teneris amplius ad ieiunium. Idem dicunt alii, si voti ieiunare hoc nomen omnibus sextis feriis in honorem passionis Christi, & omnibus sabbatis in obsequium B. Virginis: quia, inquit, voti ieiunare feriis sextis, & sabbatis istius mensis, non alterius. Sic docet Sanchez *Lib. II. c. xiv. n. 32.* Bonacina *disp. iv. q. 11. punct. 5. n. 9.* Caltrap. *tract. xv. disp. 1. punct. 14. n. 3.* Sed ego, quando de votantis expressa intentione non constat, dicem, probabilis esse, transacto mense, teneri votum ieiunare sextis feriis, & sabbatis alterius mensis: quia omnia sabbata, omnes ferie sexte sunt eiusdem rationis per totum annum. Quapropter sexte ferie, & sabbata unius mensis non continent specialem cultum, neque peculiarium circumstantiam, quæ rectam funder presumptionem, voluisse votum designare mensem illum tamquam terminum obligationis infra ipsum extinguerent. Eo vel magis quod ut dicatur talem diem esse terminum ultra quem

quem votum non obliget, oportet eiusmodi diem esse principaliter præfinitum a votante. Si enim minus principaliter sit appositus talis dies, certum est, elapso tali die, vel hebdomada, aut mense, votum adhuc implendum esse. V. g. voti ingredi Religionem in die alicuius Sancti ob specialem devotionem, qua eundem flagras: etiam si præfinito die non ingrediaris Religionem, adhuc teneris ad Religionis ingressum: quia non appoluit diem illum tamquam motivum principale voti ingressus, sed tamquam aliquid minus principale, & ut quid excitans tuam devotionem. Certa tamen regula assignari non potest, sed intentio votantis consulenda est, & circumstantiæ examinanda.

VII. Quando dubium est, num votum sit alligatum temporis tamquam termino obligationis finiendæ, ultra quem votum non obliget, ac tamquam intervallo ad sollicitandam, maturandamve executionem, vel ipsi Probabiliter communiter docent, iudicandum esse, tempus appositum fuisse ad sollicitandam, non ad finiendam executionem voti; atque adeo elapso termino votum implendum esse tempore sequenti. Sanchez *Lib. IV. cap. xv. n. 38.* Caltrapal. *tract. xv. punct. 14. n. 4.* Bonacina *disp. iv. q. 11. punct. 5. n. 1.* n. 14. Salmantic. *tract. xvii. cap. 1. punct. 5. n. 132.* & alii communiter contra Dianam, de quo infra. Hinc, si votum alligatum est temporis, non ob illius specialem devotionem, sed ob utilitatem peculiarem votantis, alio tempore supplenda erit voti omfissio, ut, si quis vovit octavo quoque die confiteri, ieiunare, vel aliud bonum opus peragere, ut victoriam tentationum reportet, & postea semel omisit, debet altera hebdomada supplere; quando potissimum vota perpetua non sunt: quia finis principalis votandi permanens urget, neque cum tempore transiit. Si vero vota perpetua forent, cum tale quippiam qualibet hebdomada præstandum sit, similique succedat obligatio, si votans una hebdomada omisset confessionem, aut ieiunium, non obligarem eum ut bis in sequenti hebdomada confiteretur, aut ieiunaret.

VIII. Quæ dicta sunt, aque de realibus, ac personalibus votis sunt accipienda: quando tamen constat de expressa intentione votantis. Nam etiam elemosyna fieri potest in honorem alicuius Sancti, in memoriam passionis Christi, ad B. Virginis cultum, atque adeo diebus sabbatis, veneris &c. ita ut illis transactis obligatio cesset; quando tamen, ut dixi, colligi potest quod votans ita

se obligare voluerit. Ceterum, quando non constat de expressa votantis intentione, vota realia non alligari temporis, tamquam termino extinguedæ obligationis, dicendum est; sed in his votis communiter tempus ponitur ut circumstantia sollicitans voti executionem; ac proinde, transacto illo tempore, adhuc obligatio voti urget, ut docet communis opinio. Sanchez *Lib. IV. cap. xv. n. 36.* Vasquez *1. 2. disp. cxlvi. cap. 11.* Bonacina *disp. iv. punct. 5. n. 1.* num. 10. Caltrapal. *tract. xv. disp. 1. punct. 14. n. 6.* Salmanticenses *tract. xvii. cap. 1. punct. 5. n. 131.* & alii.

IX. Quæst. III. An votans tenuerit prævenire tempus designatum pro voti obligatione? Resp. Auctorum communissima sententia est, non teneri votum anticipare executionem voti affixi tali diei, tamquam termino implendæ, & finiendæ obligationis: puta, si voti ieiunare in vigilia sancti Francisci; etsi postea prævidas illa die te servaturum non esse ieiunium, minime prævenire ieiunium attingeres: quia obligatio voti non obligat ultra votantis intentionem. Quando autem votans principaliter intendit cultum exhibere Deo, ieiunando determinate in vigilia tali Sancti, iam constat extra talem diem se noluisse ieiunio obstringere. Idque patet in pluribus præceptis ecclesiasticis. Non potes die dominico Missam audire, crastina die recitare horas canonicas, ieiunare in quadragesima; non teneris anticipare istorum observantiam præceptorum. Si autem tempus definitum pro voti executione latitudinem admittat, ita ut non sit affixum uni diei, sed plures dies; aut hebdomadas, menses, vel annos comprehendat; tunc, si prævidas in fine temporis designati pro executione voti te impeditum iri a voti observantia, teneris executionem anticipare intra illud temporis intervallum. V. g. voti te ieiunaturum ter singulis mensibus, ingressurum Religionem infra annum; si prævidas te non fore aptum ad implenda tua vota in termino intervalli temporis designati, puta in fine mensis, in fine anni; teneris executionem anticipare: quia non prævenis tempus obligationis, sed tempus ineptum pro executione. Quod exemplo præceptorum Ecclesiæ confirmatur. Prævides impedimentum audiendi Missam circa meridiem; teneris mane audire, seu anticipare auditionem: prævides impedimentum confitendi semel in fine anni; teneris anticipare, ut omnes docent. D. Thomas in *II. disp. xxxviii. q. 1. art. 3. questio. 1. ad 7.* Suarez *Lib. IV. cap. 11. questio. 1.*

9. 7. Bonacina *disp.* iv. *quest.* 11. *punct.* 5. 11. n. 13. Caltrop. *tract.* xv. *disp.* 1. *punct.* 13. n. 3. Reginaldus *Lib.* XII. n. 236. Leander *tract.* 1. *disp.* xix. q. 11. Salmanticenses *tract.* xv. *cap.* 111. *punct.* 3. *non.* 34.

X. *Quest.* IV. *An pater vocet Deo, dare hospitali seruum, si illum occiderit, tenetur alium substituire?* Resp. Negant communitur Auctores, eo quod peccatum commissum contra votum, non fit contra iustitiam, quae sola obligat ad restitutionem, sed dumtaxat contra religionem: & hac ratione resolvit hunc casum Tamburinus *Lib.* III. *cap.* xlvii. §. 2. *non.* 13. Antonia vovit totam suam dotem Deo, simul ac eam recuperavit ab hereditis defuncti mariti. Affectata est diuina pars; alteram mala fide donavit parentibus, licet Deo per votum dicatam. Non teneatur, aut ille, supplere; sed solum contra votum peccavit. Certe, si iuris principia spectetur, sola iustitia, & quidem quae communitur appellatur, ad restitutionem obligat. Ceterum vix aliquem absoluerem eorum qui sua malitia subrahunt victimas Deo immolatas, a debito tantumdem substituendi, si possent. Licet enim quae sunt contra religionis virtutem, non obligent ad restitutionem, at tamen, quando vota realia sint, & victimae fuerint Deo consecratae, dum Deo, & locis pijs, aut pauperibus prava subrahuntur voluntate votantis, talem praesert deformitatem, & iustitiae eiusdem rationem, ut difficile appareat votum suae iniquitate leuati voti solutione liberare posse. Saltem hoc consentiendum esset, & fin ad suppiendum votum, saltem in penitentiae onus id imponere sacrilego violatori Confessarius deberet.

CAPUT IV.

De voto dubio. Quando votans dubius de voto implere illud debeat.

I. **N**on proposita questione plures excutienda difficultates continentur. Nam dubium multiplex esse potest in voti materia. Primo enim dubitare potes, emisisti ne votum, an non emisisti. Secundo, cum certus sis te illud emisisse, dubitare vales, an impleveris: dubitare insuper potes de quantitate rei voto promissae. Celebrari controversia est de ipsius voti emissione, votum tenetur. Et resolutio quaestionis ex illo nunquam facis deplorandum Probabilissimi commento pendet. Ideo multa hic dicenda forent ad illud tractatum spectantia; quae, Deo dante, pro

dignitate, iuxta tamen exiguitatem nostram, verabimus.

II. Antequam rem aggredior, praenotamus fas est distinctionem dubii a levi iurisdictione, & scrupulo, seu dubio imprudenter. Igitur in praesentia sermo non est de dubio nulli probabili fundamento nixo; quod non verum dubium, sed imprudens anxii animi suspicio, seu scrupulus est; ideo reiiciendum esse omnes docent. Caltropalaus, Leander, Salmant., & alii Probabilitate iam citandi hanc distinctionem hic constringunt, & absolute de dubio loquuntur: quod vere sententiae non verum constat invidiam. Cum enim plura incepta, & irrationabilia dubia mentem occupent, & conscientiam aliquorum dilectorum hominum torqueant; & hoc minus peritus legens voventem dubium de emissione voti non teneri absolute, facillime sibi persuadet.

III. Nunc ergo non de scrupulis, & suspitionibus, sed de vero dubio, quod, ob probabiles coniecturas in utramque partem, intellectum ita suspensum, & accipiemem relinquit, ut in utramque partem ferre tentatio valeat: de hoc, inquam, vero dubio controversia est inter recentiores. Porro docent, neminem teneri ad implendum votum de cuius emissionem vovens dubitat, Sanchez *Lib.* II. *de matrim.* *disp.* xli. n. 32. & *Lib.* I. *Decal.* *cap.* x. n. 11. & *Lib.* VI. *cap.* 1. n. 16. Suarez *Tom.* V. in III. *p.* *disp.* xl. *sect.* 6. n. 14. Lopez I. *Part.* *instruct.* *cap.* xlv. Henriquez *Lib.* XI. *cap.* xi. n. 5. Egadius *de Sacr.* *disp.* xxxiv. *dub.* 10. n. 86. Maldenus 1. 2. q. xiv. *art.* 7. *disp.* lxxxvii. Layman *Lib.* II. *tract.* 1. *cap.* v. §. 2. n. 31. Filiucius *tract.* xxi. c. iv. n. 165. Martene *tract.* III. *de conscient.* *dub.* 1. Dieringer de Prado *cap.* xxxi. q. v. §. 1. Medini *Lib.* I. *cap.* xiv. §. 7. *Lib.* VII. *Solutio.* q. 111. *art.* 3. Tamburinus *Lib.* II. *cap.* 111. §. 7. *ver.* *Elemol.* n. 2. Diana *cood.* *Tom.* VIII. *tract.* iv. *ref.* 18. Sporer *tract.* 1. *proem.* *cap.* 1. *sec.* 4. n. 84. Salmantic. *tract.* xvii. *cap.* 1. *punct.* 6. §. 2. n. 143. & communitur Probabilitate omnes, innixi illi principio: *Melior est conditio possidentis.* Vovens est in possessione sua libertatis adversus votum; cum certum sit hominem esse liberum, dubium vero num sit voto alitrixerit.

IV. Contrariam sententiam videntur omnes ferre antiqui Theologi, ex recentioribus item omnes qui pium, iustumque bellum Probabilissimi indixerunt. Primo aliquos Sanctorum testimonia promam. D. Thomas conceptis verbis docet, in voto dubio tutiorem partem

est

esse eligendam. In IV. *diff.* xxxviii. q. 1. *art.* 3. q. 1. ad 3. *Si autem dubites quando in vovendo se habueris, habet tutiorem viam eligere, ne se discrimini committas.* D. Antoninus II. *Part.* tit. xi. *cap.* 11. ante §. 1. *Nota sexto. Si autem dubitanti, utrum intendat se obligare, tutior est quod implent secutus Thomam.* Item §. 10. in fin. *In tertio autem casu, quando est dubium, utrum possit, vel non possit, attendendum, quod talis votum illud veniunt quod non potest implere, tenetur in alium diem prolongare, aut in aliud bonum commutare.* Cuius ratio est, quia existens in dubio, an transgrediatur votum, & per consequens peccat non aliter, tenetur se ponere in tuto: ut scilicet votum non transgrediatur. Porro sancti isti Doctores suam sententiam eruant ex sacris canonibus. Nam Eugenius I. in *cap.* *Inveniens* 3. *de spons.* & *matrim.* *Lib.* IV. n. 1. hac decrevit. *In his quae dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus.* Et Innocentius III. in *cap.* *Illud de Cler.* *excom.* *In dubiis via eligenda est tutior.* Et Clemens III. in *cap.* *Ad audientiam* xii. *de homicidio volunt.* *vel casuali* inquit: *Cum in dubiis sententiam debeamus eligere tutiorem.* His Patribus concinunt antiquiores ferre omnes Theologi, Summa Rosella, quorum Panalea, Sylvestrina, Armilla, & quorum textus, cum de dubio agemus, ipsorum verbis conceptis dabimus, omnes enim in fonte legitimus. Nunc ex recentioribus aliquos indicabo. Valquez 1. 2. q. xiii. *art.* 6. *disp.* lxx. *cap.* 111. & *disp.* lxxv. *cap.* 1. Azorius *Lib.* XI. *cap.* xv. q. 11. & *Lib.* II. *cap.* xviii. q. iv. Salas 1. 2. q. xxi. *tract.* viii. *disp.* vnic. *sec.* 17. n. 162. Sayrus in *Clav.* *Reg.* *Lib.* I. *cap.* xii. n. 9. & 36. Luyfius *Turrianus* 2. 2. *Tom.* II. *disp.* lxiv. q. xi. n. 6. Bassilius *de matr.* *Lib.* X. *cap.* xv. n. 3. Pera in *Laur.* *Salm.* *certam.* x. *dub.* 2. Montelonus 1. 2. *disp.* xxxix. q. iv. §. 3. n. 111. Petrus Corneo in 1. 2. *D. Th.* *tract.* viii. q. xix. *disp.* xv. *dub.* 2. n. 2. & *dub.* 3. n. 9. Genet *tract.* 11. *de prim.* *proce.* *Decal.* q. xviii. Pontas *Prob.* *Votum* *cap.* 2. Natalis Alexander *Lib.* IV. *art.* 12. *regul.*

16. *Antoine tract.* *de virtut.* *Relig.* *cap.* 111. q. v. & ceteri omnes Probabiliorum.

V. Ratio istius opinionis tota nititur sacris canonibus, praecipientibus tutiorem in dubiis eligendam esse sententiam. Quid quod ipsum naturae rationalis lumen in omnibus negotiis cuiusque generis, quae aut sanitate corporalem assequendam, aut damna temporalia vitanda, aut bona comparanda spectant,

Conc. Theol. Tom. III.

tutiora in dubiis amplectenda praescribit? VI. Respondent Salmant., & communitur Probabilitate, sacros canones, D. Th., alioque Doctores intelligendos esse de dubio practico, secus de speculativo. Lepida sane, & subtilissima responsio. Quid est, amabo te, hoc dubium speculativum? Canones, & recentissimi Doctores loquuntur de dubio facti, scilicet emisisti nec ne votum. Quid hic speculationis? Loquuntur de conscientia dubia, quae pro afferenda emissione voti habet probabiles rationes, & rationes aequales habet pro neganda voti emissionem, & ideo dubia dicitur, quia in neutram partem valet sententiam. Si dubium istud speculativum appellas, eo quod mens medietur istas rationes & coniecturas, easque severe excutias; omnia dubia erunt speculativa. Dubium practicum forte intelligunt illud quod, dum negandum est, occurrit: quia tunc operans dubitat practice, quando, dum operatur, dubitat. Sed haec speculatio vana, & periculosa est: quia semper operans dubitet oportet, dum agit, quoties intellectus ob aequales in utramque partem rationes anceps haeret.

VII. Falleris, inquit. Dantur namque principia quibus dubium illud deponatur, & formetur dictamen quod practice practicum appellatur. Hoc autem dictamine, quod etiam reflexum nuncupatur, cuiuscumque dubitationis nubes exstinguatur. Equaeque sunt, quae fo te, etiam inveniuntur, quae dubio pulso moralem inducti certitudinem? Sunt, inquit, in fundo libertatis humanae recondita, quae de sua possessione detradi nequit, nisi per certitudinem: quoniam possidentis conditio melior est. At regula istius solius iustitiae dubiis favet, ad evitandas lites, diffidia, confusionemque in civili societate, quemadmodum Iurista, & canones, & Doctores ipsi explicant. In ceteris autem dubiis regula ista minime tenet, & potissimum in negotio aeternae salutis, quod vitae humanae, nedum liberati, praeserendum est. Verum de hoc commento plurima suo loco. Satis nunc de solo voto dubio veram dixisse sententiam.

VIII. Illud solum indicabo, quod Salmanticenses *loc. cit.* n. 144. ex Diana, Trullenchio, Palao, ceterisque Probabilibus eo laxitatis proplasi sunt, ut docuerint, voventem liberum esse a voto, etiam si dubitans magis in voti favore propendat: quia fortiores rationes habet pro hac parte: quia licet pro voto rationes aequales rationes, si tamen non sunt adeo effatae, ut illius partis certum assensum generent, sed adhuc rem dubiam relinquant, certa

alio-